

TÜRKİYE:
TARİHE MUHALİF BİR GEÇMİŞ

CHRISTINE M. PHILLIOU

ÇEVİREN
DÂRA ELHÜSEYNİ

CHRISTINE M. PHILLIOU

Osmanlı İmparatorluğu ve modern Türkiye alanında önemli çalışmalarda bulunan Philliou, edebiyat, siyaset ve resmî tarih yazımı üzerine çeşitli eserler kaleme almıştır. Ayrıca, Berkeley University of California, Tarih bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Başlıca eserleri: *Biography of an Empire: Governing Ottomans in an Age of Revolution (Bir İmparatorluk Biyografisi: İhtilaller Çağında Osmanlı Yönetimi ve Fenerliler)*, “Introduction: Interventions to Istanbul Studies”, “The Ottoman Empire and the Imperial Turn”, “The Paradox of Perceptions: Interpreting the Ottoman Past through the National Present”.

DÂRA ELHÜSEYNİ

2002 yılları arasında ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. Çeviri çalışmalarının yanı sıra “Toplum ve Kuram” ve “Kürt Tarihi” dergilerinde editörlük faaliyetleri yürütmüştür.

Başlıca çevirileri: Behlül Özkan, *Türkiye’de Milli Vatanın İnşası (From the Abode of Islam to the Turkish Vatan: Making of a National Homeland in Turkey)*, Rodney Hilton, *Bond Men Made Free Medieval Peasant Movements and the English Rising of 1381*, (henüz yayımlanmadı), William Foote Whyte, *Köşebaşı Toplumu (Street Corner Society)*, Paul Willis, *İşçiliği Öğrenmek (Learning to Labour)*, Jessica Harland-Jacobs, *Builders of the Empire: Freemason and British Imperialism, 1717-1927*.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	
NE MUTLU TÜRKÜM DİYENLER NE KADAR MUTLULAR?	13
BİRİNCİ BÖLÜM	
KUVVETE (İKTİDARA) KARŞI? (1888-1909)	41
İKİNCİ BÖLÜM	
OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDAKİ MEŞRUTİYET REJİMİNİN ÇELİŞKİLERİ VE MUHALEFETİN YENİDEN İNŞASI (1908-1913)	85
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
ŞAKA (1914-1918)	124
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
İSTANBUL'UN İÇ YÜZÜ (1918-1922)	158
BEŞİNCİ BÖLÜM	
YURTDIŞINDAN MUHALEFET (1922-1927)	212
ALTINCI BÖLÜM	
YERALTINDA DÜNYA VAR (1928-1945)	262
YEDİNCİ BÖLÜM	
HÜR DÜNYADA MUHALEFET (1945-1965)	306
SONUÇ	
MUHALEFET ÜZERİNE YENİDEN DÜŞÜNMEK	333
SONSÖZ	345
TEŞEKKÜRLER	349
KAYNAKÇA	355
DİZİN	376

GİRİŞ

NE MUTLU TÜRK'ÜM DİYENLER NE KADAR MUTLULAR?

Türkiye Cumhuriyeti'nin modern Ortadoğu tarihinde eşsiz bir örnek olduğu çoğu kez iftiharla dile getirilir. Türkiye'nin bu eşsizliğinin en önemli nedeni, ülkenin ortaya çıktığı kritik evredir. İttifak Devletleri'nin bir mensubu olarak Osmanlı İmparatorluğu, Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmıştır. Ülke harap bir hâlde ve İtilaf Devletleri karşısında aciz bir konumda olsa da, Türk milliyetçileri Avrupalı güçler tarafından dayatılan şartları reddetmiştir; zira bu şartları kabullenmek egemen bir Türk siyasi varlığını hükümsüz kılıyordu. İşgal altındaki İstanbul'da bulunan Osmanlı hükümetinden kopan Türk milliyetçileri, kendi kaderini tayin etme hakkını ve bağımsızlığını talep etmiş ve ülkeyi, muzaffer İtilaf Devletleri tarafından uygun görülen sömürgeci manda idaresine (Arap Ortadoğu'sunun büyük bir kısmının yazgısını şekillendirecek bir idare biçimi) girmekten kurtarmayı başarmışlardır. Bu kayda değer başarı, Türk millî hareketini zafere taşıyan Mustafa Kemal Atatürk'ün 1923'te Anadolu'da bağımsız tek partili bir Cumhuriyet kurmasıyla ve Osmanlı Saltanatı (1922) ile Hilafeti (1924) ilga etmesiyle resmiyete kavuşmuştur. Mustafa Kemal'in ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı ve özerklik konusunda açtığı yol, sadece sömürgeci manda idaresine ya da doğrudan sömürgecilerin idaresine girmiş Suriyelileri ve Iraklıları değil, aynı zamanda savaştan mağlup ayrılmış Almanları ve Macarları da kışkıandıracak bir nitelikteydi. Mustafa Kemal'in açtığı bu yol ayrıca, Türkiye'nin o dönemdeki anti-empyalist

SONSÖZ

Bu projeye 2009 yılında, Türkiye’de muhalefet konusuna odaklanmanın kendim de dâhil olmak üzere neredeyse kimse için pek de bir anlam ifade etmediği bir dönemde başladım. Tam da bu dönemde Refik Halid’in 1929’da Kemalist reformları hicveden *Deli* oyununa rastladım ve yazdıklarına hayran kaldım. Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye’si dönemleri arasındaki geçiş ve Cumhuriyetin ilk dönemleri hakkındaki bilimsel araştırmalar bu dönemde henüz emekleme aşamasındaydı. Türkiye’nin geleneksel siyasi tarihinde insan deneyimlerinin iki boyutlu biçimde ele alınması ve karmaşık olması ve doğrusal olmaması gereken bir sürecin, resmî tarihin “kopuş” iddiası ile revizyonist tarihçiliğin “süreklilik” iddiası arasında bir ikiliğe sıkışıp kalması beni hayal kırıklığına uğratmıştı. Ve araştırmacıların dar biçimde tanımlanmış siyasi olana odaklandıkları göz önüne alındığında, Türkiye’de hiciv mizahının araştırma konum olması gayet beklenmedik bir durumdu. Bir sükût suikastının (ve yakın geçmişin hicvedilmesi şöyle dursun, tartışılmasını bile yasaklayan katı bir sansür politikasının) hüküm sürdüğü Türkiye’de, Mustafa Kemal’le (Atatürk) alay etme cüretini gösteren bir kişi olan Refik Halid Karay hakkında daha fazla şey bilmek istiyordum. Ayrıca, en azından 1970’lerden beri gerçekleri bildirmek için hapsedilmeyi ve işkenceyi göze alarak bıçak sırtında çalışan Türkiye’deki gazetecilerin ve yazarların içinde buldukları kötü durumu uzun zamandan beri merak ediyordum. Acaba onların gözünden Türkiye tarihi nasıl bir şeydi?

2009 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi, seküler demok-

DİZİN

- 1869 reformu 49
1870-71 Fransa-Prusya Savaşı 50
1876 Anayasası 55
1908 Meşrutiyet Devrimi 17, 20, 25,
33, 42, 67, 81, 190
1916 Ankara Yangını 143, 147, 148,
164, 203, 264
31 Mart karşı-devrim girişimi 74
31 Mart Vakası 75, 76, 87, 91, 92,
98, 99, 100, 101, 102, 104, 116,
119, 127, 149, 174
A
Abaloğlu, Yunus Nadi 235, 285,
310
Abdurrahman Şeref Efendi 55
II. Abdülhamid 17, 20, 33, 41, 43,
45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 59, 61,
75, 76, 80, 81, 82, 83, 86, 89, 93,
96, 97, 98, 99, 116, 149, 159, 173,
190, 298, 335; ~ devri 17; ~ dö-
neminin müesses nizamı 33; ~in
despotizmi 82; ~ rejimi 61, 81; ~
istibdadı 41
Adak, Hülya 23, 260, 318
Adalet Partisi 330
Adalet ve Kalkınma Partisi 28, 333,
345
ademi-merkeziyetçi idari yapı 91
Adivar, Adnan 170, 174, 193, 229,
270, 271, 287
Adivar, Halide Edib 16, 20, 170,
183, 193, 229, 237, 260, 267, 271,
295, 323, 357
Agâh Efendi 75
Ağaoğlu, Ahmet 271, 310
ahlaki: ~ değerler 74; ~ iflas 166
Ahmed Cevdet 76
Ahmed İhsan 119
Ahmed Muhtar Paşa 116, 118
Ahmed Rıza 83, 90, 91
Ahmed Samim 99, 115
Ahmet Haşim 58
Ahmet Rasim 60
Ahmet Samim 62, 99, 103, 174, 364
Aktaş, Şerif 43, 129, 131
Alemdar Paşa 205
Ali Kemal 76, 124, 133, 169, 170,
171, 173, 174, 175, 178, 180, 183,
194, 197, 210, 215, 216, 217, 218,
219, 220, 221, 233, 255, 291, 365
Ali Paşa 49, 51
Ali Suavi 51
alternatif anlatılar 24
Amasya Tamimi 177, 178
Amerikan emperyalizmi 311
ana akım milliyetçi anlatılar 85
Anadolu sürgünü 259
Ankara hükümeti 181, 278, 323
aristokrasi 46
askerî idare 159
Atatürk, Mustafa Kemal 13, 14, 16,
18, 19, 22, 23, 26, 28, 32, 33, 35,
37, 38, 55, 157, 160, 161, 162,
171, 176, 177, 178, 179, 180, 181,
183, 190, 191, 195, 208, 209, 212,
213, 214, 215, 225, 226, 227, 228,
229, 234, 235, 236, 237, 239, 249,
251, 252, 253, 258, 259, 260, 261,
267, 268, 271, 272, 278, 292, 294,
310, 317, 322, 323, 327, 336, 338,
339, 341, 343, 345, 357, 359, 364
Atay, Falih Rıfkı 158, 215, 245, 247,

- 252, 270, 290, 291, 316, 323
 Avrupa: ~ kültürü 52, 76; ~ medeniyeti 77
 Avusturya-Macaristan İmparatorluğu 146, 190
 B
 Bâbüâli Baskını 90, 92, 119, 122, 124
 Balkan Savaşları 93, 116, 118, 150, 188
 baskıcı kapitülasyon düzeni 45
 baskın hegemonya 24
 Batı edebiyatı 59
 Batılı Osmanlı burjuvazisi 109
 Batılılaşma 289
 Bayar, Celal 271, 285, 286, 308, 309, 310, 314, 316, 317, 323, 338
 Bektaşî tarikâtı 46
 Bele, Refet 215
 Berkes, Niyazi 83
 Beyatlı, Yahya Kemal 43, 45, 46, 58, 87, 242, 243
 Bilgili, Ali İlmî Fani 268
 Birinci Balkan Savaşı 92, 117, 150
 Birinci Dünya Savaşı 13, 18, 23, 24, 26, 27, 30, 34, 35, 116, 128, 132, 133, 136, 137, 138, 140, 142, 146, 148, 151, 154, 157, 163, 166, 170, 171, 174, 188, 190, 203, 208, 210, 236, 240, 249, 264, 325, 340, 347
 Birinci, Ali 43, 44, 64, 90, 104, 127, 132, 147, 184, 262, 333, 334
 biyoloji 51
 Bourget, Paul 78
 Bölükbaşı, Rıza Tefvik 183
 Brummett, Palmira 27, 67, 86, 95, 98, 352
 bürokrasi 41, 46, 52, 79, 102
 Büyük Suriye İsyanı 225, 270
 C
 Cebesoy, Ali Fuat 287, 318
 Celâl Kadri 258
 Celâl Paşa 130, 131
 Cemal Paşa 124, 125, 126, 127, 130, 132, 153, 156, 191
 Cemil Gökçe 326, 327, 374
 Chénier, André 259
 Çoşar, Ömer Sami 327, 328
 Cumhuriyet: ~ dönemi 16, 25, 36, 298, 300; ~ ilkeleri 270; ~ rejimi 38, 322; ~ tarihi 38; ~ Türkiyesi 24
 cumhuriyetçi rejim 26
 cumhuriyetçilik 272
 Ç
 çağdaş: ~ Osmanlı edebiyatı 74; ~ Türkiye kültürü 15
 çok-partili: ~ demokrasi 25, 39, 328; ~ sistem 29, 39, 306, 308, 319; ~ rejim 26
 çok-seslilik projesi 32
 D
 dağınık direniş hareketleri 173, 176
 Damat Ferit (Paşa) 162, 171, 173, 174, 175, 179, 183, 184, 216, 311, 327; ~ hükümeti 173, 175, 311
 Darülbedayi 291
 Demirel, Süleyman 330
 demiryolu 144
 demokrasi 14, 20, 25, 26, 28, 39, 249, 272, 321, 328, 331, 332, 335, 337, 345
 Demokrat Parti 38, 307, 308
 devletçilik 272, 310, 320
 Devrim, İzzet Melih 58
 dilsel kimliği 47
 Divan-ı Harb-i Örfî 176
 Divan-ı Harp yargılamaları 236
 Duran, Faik Sabri 67
 Duyun-i Umumiye 44, 46, 80, 99
 dünya edebiyatı 288
 E
 Ebcioğlu 43, 44, 47, 48, 58, 62, 64, 65, 67, 87, 105, 115, 132, 133, 138, 139, 140, 141, 144, 145, 155, 158, 170, 221, 222, 267, 268, 269, 274, 275, 276, 282, 289, 290, 291, 292, 362
 Ebcioğlu, Hikmet Münir 43, 87, 132, 158, 221, 267, 289
 edebî: ~ hiciv 86; ~ tahayyül 204; ~ yön 31
 edebiyat 17, 27, 31, 32, 39, 48, 51, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 81, 145, 154, 184, 242, 265, 269, 279, 287, 313, 320, 327, 336

- Edebiyat-ı Cedide 60
egemen Türk siyasi varlığı 13
eğitim sistemi 49, 52
ekonomi 98, 272, 310
el-Arsuzi, Zeki 279
Enver Paşa 127, 161, 191, 285
Erdoğan 333, 334, 335
erkesiz evler 147
erken Cumhuriyet dönemi 25
Ermeni Soykırımı 29, 30, 128, 141,
164, 171, 172, 176, 197, 216
Ermenilik 151
Erozan, Celâl Sahir 62, 155
Ersoy, Mehmet Akif 46
Erzurum Kongresi 179
etnik: ~ gerilimler 145; ~ milliyetçi-
likler 50
F
faşist rejimler 313
faşizm 306, 313
Fecr-i Ati 59, 62, 63, 66, 79, 86, 363
fikir ayrılığı 15, 28, 79, 96, 254, 289,
328, 330
Filibeli Ahmed Hilmi 121, 122, 359
fizik bilimleri 51
Fransız: ~ edebiyatı 59, 78; ~ eğitim
sistemi 49; ~ siyaseti 250
Fuat Paşa 49, 51
G
gazetecilik 31, 63, 99, 111, 112, 113,
128, 289, 309, 310, 312, 315, 317,
321, 336
Geç Osmanlı dönemi 307
Genç Osmanlı(lar) 20, 21, 22, 33,
41, 335; ~ hassasiyetleri 21
Gezi Parkı Olayları 346
Gökalp, Ziya 154, 155, 156, 158,
193, 242, 276, 290
Göztepe, Tarık Mümtaz 268
güçsüzlük psikolojisi 74
Gültekin, Reşat Nuri 295
Gümülcineli İsmail Hakkı Bey 124,
125
Gündüz, Aka 323, 338
H
hafıza kaybı 23, 250, 274
Hakkı Behiç 153
Hakkı Halid 75
Halil Lütfi 310
halkçılık 272
hamilik 158
Harf İnkılabı 213, 327
Hasan Fehmi 99, 115
Hasan Sadık 258
hegemonya 24, 213
Hıristiyanlık 151
hiciv 22, 27, 34, 42, 59, 63, 79, 86,
87, 90, 96, 98, 100, 116, 122, 157,
158, 245, 314, 317, 321, 335, 336,
339, 345
hilafetin kaldırılması 23, 228, 260
Hilmi Efendi 223, 224
Hugo, Victor 250, 259
Hugo, Victor 250, 259, 342
hukuk düzeni 109
hukuki reformlar 259
Hürriyet ve İtilaf Fırkası 90, 92, 121,
124, 133, 166, 170, 171, 186, 240,
248, 280, 334, 336, 365
hürriyetperverlik 41, 182
İ
ideoloji 17, 28, 208, 271, 305, 337
İkinci Dünya Savaşı 18, 278, 279,
306, 307, 309, 315
ikinci istibdat dönemi 116
İkinci Meşrutiyet 21, 29, 41, 63, 67,
75, 87, 89, 90, 97, 98, 101, 114,
120, 121, 141, 149, 173, 228, 249,
251, 317, 334
iktidar 18, 26, 27, 28, 84, 87, 90, 93,
150, 151, 157, 164, 170, 173, 180,
181, 210, 213, 229, 231, 248, 250,
253, 255, 261, 307, 316, 326, 331,
335, 337, 346, 354, 370; ~ı kurma
çabaları 157
iktisat politikası 305
imparatorluk: ~u kurtarma 159,
192; ~un ahlaki çöküşü 159; ~un
sınırları 170; ~ kimliği 50
İngiliz Muhipleri Cemiyeti 170, 171
inkılâpçılık 272
İnönü, İsmet 227, 228, 230, 252,
270, 285, 286, 287, 307, 308, 309,
313, 317, 328, 329, 330, 362
İnönü, İsmet 227, 228, 230, 252,
270, 286, 307, 308, 309, 317, 328,

- 329, 330, 362
İpekçi, Abdi 327, 328
İslam 28, 29, 51, 52, 81, 91, 150, 350; ~ felsefesi 51; ~ın dili 29
İslami semboller 29
İstanbul hükümeti 178, 179, 181, 248
istatistik 51
istibdat 116, 190, 335
İstiklal Mahkemeleri 213, 227, 229, 230, 252, 253, 256, 259, 260, 271, 286, 323, 330, 341, 359
İştirakçi (Sosyalist) Hilmi 139
İTC rejimi 168
İtilaf Devlet(ler)i 13, 160, 162, 172
İttifak Devletleri 13
İttihat ve Terakki Cemiyeti 18, 20, 22, 23, 29, 34, 45, 46, 57, 83, 90, 93, 94, 117, 210, 241, 244, 302, 304, 351, 360, 362, 370
İttihatçı: ~ dönem 25; ~ hegemonya 93; ~ rejim 26, 99, 137, 145, 158, 168; ~ şiddet 145; ~ yönetim 155, 299
İttihatçılık 26, 157, 236, 267, 273, 288, 305, 320, 337, 338, 340, 343; ~ meselesi 26
Jön Türk(ler) 20, 21, 22, 130, 368; ~ dünyası 21; ~ hareketi 19, 20, 21, 45, 90, 227; ~ koalisyonu 88, 91; ~ Merkez Komitesi 146; ~ seçkinleri 47
K
Kanun-ı Esasi 17, 20, 41, 42, 55, 57, 61, 75, 82, 83, 85, 86, 88, 91, 97, 120, 189, 190
Kara Kemal 236
Karabekir, Kazım 16, 227, 228, 229, 247, 287, 318
Karaosmanoğlu, Yakup Kadri 62, 63, 66, 86, 87, 154, 252, 284, 290, 291, 365
Kautsky 310
Kemalist devlet 30, 294
Kemalist: ~ imaj 25; ~ modernleşme 213; ~ reformlar 213; ~ reform programı 308; ~ rejim 36; ~ resmî tarih 24
Kemalizm 32, 265, 269, 270, 272, 273, 287, 310, 337
Kevorkian 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 367
Kırım: ~ Hanlığı 46, 48; ~ Savaşı 44
Kieser, Hans-Lukas 146, 148, 149, 150, 151, 152, 365, 367
kişisel siyasi güvensizlikler 248
Koraltan, Refik 308, 314
Köprülü, Mehmet Fuat 62, 308, 314
Kuran, Ahmet Bedevi 129, 130, 131, 368
Kurtuluş Savaşı 14, 23, 25, 32, 160, 171, 181, 185, 209, 212, 215, 227, 229, 232, 233, 234, 237, 248, 249, 252, 260, 286, 311, 317, 322, 323, 336
kültürel: ~ kimlik 52; ~ Türkçülük projesi 154; ~ Türklük 277
kültürsüzlük 109
L
laiklik 28, 270, 272, 287
Lamartine 78
Lenin 194, 310
liberal özgürlükler 334
liberal: ~ demokrasi 14, 20, 228, 272, 325, 328, 337; ~ muhalefet 130
liberalizm 20, 320
Lozan Barış Konferansı 223
Lütfi Fikri Bey 125, 127, 230, 319, 361
M
Maârif-i Umûmiye Nizamnamesi 49
Mahmut Celâlettin Bey 58
Mahmut Şevket Paşa 122, 126, 127, 129, 155
Marksizm 310, 311
Matbuat Kanunu 98, 99, 103, 120, 125
Maupassant, Guy de 74
Meclis-i Mebusan 33, 87, 91, 96
Mehmed Halid 42, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 55, 131
Doktor Mehmed Reşid 144, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 157, 202, 203, 204, 300
Menderes, Adnan 308, 314, 323,

324, 330, 338
merkezleşme 89
merkezizetçilik 320
meşrutiyet 14, 18, 20, 21, 22, 28, 29,
41, 81, 82, 83, 84, 85, 88, 89, 91,
96, 97, 100, 102, 104, 108, 109,
110, 113, 114, 115, 118, 120, 122,
140, 145, 149, 193, 315, 324, 336,
343, 370; ~ rejimi 18, 21, 41; ~
yanlılığı 21, 96
Meşrutiyet Devrimi 17, 20, 25, 33,
42, 57, 59, 67, 74, 75, 81, 82, 90,
97, 98, 100, 116, 144, 174, 190,
294, 299, 318, 324
meşrutiyetçilik 19
Mevlânade Rifat 76
Mevlevi tarikatı 46
Mevlevilik 46
Midhat Paşa 20
Mihran Efendi 291
militarizm 320
Milletler Cemiyeti 210, 278, 279
Millî Edebiyat hareketi 154
Millî Mücadele 245, 290
millî: ~ bağımsızlık hareketi 24; ~
direniş hareketi 18, 32, 178; ~ bir-
lik 24, 292, 305; ~ direniş hareketi
18, 23, 160, 170; ~ hareket 24, 35,
162, 182, 214, 306; ~ kurtuluş ha-
reketi 18, 30, 36, 157, 161, 173,
181, 183, 197, 209, 210, 231, 232,
233; ~ siyasi otorite 19
milliyetçi: ~ anlatılar 85; ~ tarihyazı-
mı 85; ~ hareket 179, 341
milliyetçilik 225, 235, 272, 273, 276,
337, 338
Mithat Şükrü 151
modern: ~ Cumhuriyet 23; ~ Orta-
doğu tarihi 13; ~ Türkiye 19, 30,
83, 213; ~ Türk ulusal kimliği 29
Mondros Mütarekesi 159, 167, 174
de Montepin Xavier 78
muhalefet: ~ e tahammülsüzlük 320;
~ faaliyetleri 37; ~ fikri 35, 163; ~
kültürü 27; ~ tahayyülü 163, 208,
329; ~ tarihi 24, 309
muhaliflik 33, 331; ~ hikâyesi 33
mutlakiyetçilik 81

Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri 178
Müfit Ratip 58, 62
Müştak Bey 132, 153, 154, 248
Müştak, İsmail Hakkı 62, 124, 125,
130, 355
Mütareke dönemi 23, 25, 30, 157,
160, 161, 170, 179, 183, 188, 208,
214, 225, 229, 234, 236, 290, 310,
312, 337, 340
N
Naima 87
Namık Kemal 79, 367
Nesin, Aziz 314, 321, 322, 331
O
Okyar, Fethi 287, 310
Orbay, Rauf 227, 229, 270, 287,
318
Ortaçağ 259
Osmanlı: ~ Ahrar Fırkası 90; ~ Ban-
kası 44; ~ bürokrasisi 21, 57;
~ Devleti 28, 34, 42, 81, 275; ~
edebiyatı 54, 77; ~ eğitim sistemi
50; ~ geçmişi 19, 22, 23, 24, 214,
232, 263, 265, 316, 317, 324, 325;
~ hegemonyası 260; ~ hükümeti
44, 88, 132, 161, 171, 172, 177,
181, 182, 188, 208; ~ idaresi 168;
~ İmparatorluğu 13, 14, 18, 19,
20, 22, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37,
44, 49, 51, 57, 58, 59, 60, 61, 66,
67, 80, 85, 87, 88, 89, 94, 97, 98,
101, 118, 120, 126, 137, 138, 141,
150, 157, 159, 160, 162, 164, 166,
169, 174, 187, 188, 215, 224, 240,
254, 264, 273, 276, 325, 335, 339,
340, 347, 348, 370; ~ liberalizmi
19, 20, 22; ~ liberalleri 21, 141; ~
malıyesi 45; ~ meşrutiyeti 14, 20,
272; ~ Muhalifin Kongresi 82; ~
müesses nizamı 19, 21, 22, 41, 45,
80, 89, 156, 163, 306; ~ rejimi 18,
160; ~ seçkinleri 52; ~ siyaseti 96,
161; ~ siyasi otoritesi 182; ~ teba-
ası 101; ~ toplumu 74, 83; ~ Türk
kimliği 159; ~ vatanperverliği 41;
~ yasama meclisi 88
otoriter demokrasi 39, 321, 335; ~
resmî anlatı 339

- otoriterlik 14, 331
 Ozansoy, Faik Ali 61
- Ö
- Ömer Seyfettin 154, 155
 Özalp 104, 186, 189, 191, 206, 211, 232, 293, 294, 313, 365, 366, 370
 Özalp, N. Ahmet 104, 186, 232, 293, 294, 313, 365
 özel teşebbüs 310
- P
- parlamentar muhalefet 33, 336
 Plevne kuşatması 46
- R
- Ran, Nazım Hikmet 16, 311, 312
 Rezaizade Mahmut Ekrem 60
 rejim değişikliği 17
 resmî: ~ hegemonya 261; ~ tarih 14, 19, 24, 32, 161, 162, 171; ~ tarih-yazımı 292
 Rıza Nur 124, 131, 230, 318
 Rıza Tevfik 183, 210, 216, 250, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 268, 270, 282, 284, 286, 289, 318, 333, 343, 344, 359, 373
 Rum sivil ahali 183
 Rumluk 151
 Rus İmparatorluğu 47
 Rus-Osmanlı Savaşı 44, 46
- S
- Prens Sabahaddin 58, 82, 83, 91, 110, 122, 129, 130, 149
 Sabahattin Ali 314, 315, 321, 322
 Sabiha Sertel 310, 311, 312, 313, 314, 315, 320, 369
 Sadak, Necmettin 239, 245, 247, 316
 sağlığa 308
 Molla Sait 170, 210
 Şeyh Sait İsyanı 229, 252, 253
 Saraçoğlu, Şükrü 286
 savaş vurguncululuğu 159, 186
 savunmacı modernleşme 49
 seçkin İstanbul Osmanlı bürokrasisi 21
 Semavi, Sedat 323
 Serdaroğlu, Emin Bülent 58, 62
 Sertel, Zekeriya 310, 313, 314
 Servet Efendi 134, 135, 136, 137
 Servet-i Fünun 60, 61, 62, 63, 64, 65, 87, 155, 356
 Sevr Antlaşması 160, 161, 178, 235, 254
 Sivas Kongresi 179
 sivil: ~ halk 154; ~ idare 159
 siyaset 17, 27, 31, 38, 39, 52, 63, 81, 84, 119, 125, 128, 166, 169, 173, 177, 207, 209, 242, 249, 258, 263, 265, 267, 289, 295, 305, 313, 327, 334, 370
 siyasi: ~ ayrılıklar 20; ~ devrim 180; ~ direniş 162; ~ muhalefet 27, 79, 270, 272, 308, 312, 321, 334, 343, 349; ~ otorite 14, 29, 72, 173, 181, 209; ~ otoritenin tarihi 26; ~ partilerin sınırları 33; ~ program 15, 121
 Soğuk Savaş 25, 38, 306, 307, 329
 Sohrabi, Nader 75, 84, 89
 solculuk 308
 sosyalizm 310, 321
 sosyo-politik karşılaşma 109
 Sovyet komünizmi 328
 soykırım 30, 141, 152, 157, 164, 198; ~ tarihi 30
 Soysaloğlu, İsmail Suphi 62
 sömürgecilik 160, 225
 Suriye sürgünü 25, 37
 Süleyman Nazif 61, 115, 149, 151
 Süleyman Şah 275, 276
 Şahabettin, Cenap 77, 216
- T
- tahayyül 17, 21, 26, 27, 32, 35, 36, 39, 40, 97, 117, 169, 170, 185, 190, 191, 225, 243, 287, 316, 336
 Takrir-i Sükûn Kanunu 230, 251, 252, 253, 254, 257, 260, 271, 309
 Talat Bey 117, 242, 243, 244
 Talat Paşa 114, 122, 154, 155, 156, 157, 177, 186, 191, 242
 Tanrıöver, Hamdullah Suphi 62
 Tanzimat dönemi 47, 49, 50, 96; ~ bürokrasisi 47
 tek: ~ parti Cumhuriyeti 229; ~ partili Cumhuriyet 25, 30, 32, 229; ~ partili rejim 316; ~ partili sistem 18, 307; ~ parti rejimi 263, 309,

- 315
Telgraf Vakası 18, 19, 55, 162, 163,
176, 177, 179, 180, 181
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
29, 226, 227, 228, 236, 271, 309
Teşkilat-ı Mahsusası 146
Tevfik Fikret 60, 299, 370, 373
Tevfik Paşa kabinesi 171
Tokgöz, Ahmet İhsan 60, 64
toplumsal: ~ aktivizm 320; ~ cinsiyet
normları 74; ~ çatışma 57; ~ eleş-
tiri 27, 273; ~ geçmişler 208
Topuzlu, Cemil 119
totaliter rejimler 313
Tunaya, Tarık Zafer 90, 170, 319
Türk: ~ edebiyatı tahayyülü 154; ~
egemenliği 179; ~ milleti 30, 185,
186, 289; ~ millî direniş-bağımsız-
lık hareketi 18; ~ millî direnişi 24;
~ millî hareketi 13, 36; ~ millî ira-
desi 180; ~ millî kurtuluş hareketi
18; ~ milliyetçiliği 272; ~ Moğol
Kırım Hanlığı 48; ~ otoriter de-
mokrasisi 14; ~ ulusal hareketi
185; ~ Yunan Savaşı 183, 198
Türkçülük 312
Türkeş, Alparslan 329
Türkiye Cumhuriyeti 13, 14, 18, 19,
22, 23, 24, 25, 29, 31, 36, 39, 83,
143, 161, 180, 211, 212, 214, 225,
226, 230, 235, 250, 254, 256, 258,
259, 260, 263, 269, 271, 276, 278,
280, 282, 285, 289, 315, 316, 320,
335, 339, 340, 343, 347, 348; ~
hegemonyası 260
Türkiye Komünist Partisi 327
Türkleşme 289
U
Uğur, Ömer 255, 270
ulema sınıfı 29
Ulunay, Refi Cevat 130, 183, 197
ulusal: ~Türk kültürü 154; ~ tarih-
yazımı 166
ulus-devlet 161, 343
ulus-üstü bir kimlik siyaseti 50
Uşaklıgil, Halid Ziya 60
V
vatan hainliği 189, 230, 287
Veli Ağa 48
W
Wells, H. G. 257
Wilson, Woodrow 160
Wilson: ~ İlkeleri 160; ~ Prensipleri
Cemiyeti 170, 174
Winkle, Rip van 273
Y
Yalçın, Hüseyin Cahit 287, 315, 317
Yalman, Ahmet Emin 196, 311, 312,
317, 351, 356
yasaklama hâli 23
yayıncılık 61, 63, 289, 307, 312
Yüzellilikler Listesi 36, 230, 231,
232, 233, 234, 235, 236, 239, 247,
248, 250, 251, 254, 259, 268, 269,
270, 272, 277, 280, 281, 283, 284,
285, 286, 318
Z
Zeki Bey 99, 103, 115, 117, 174
Ziya Paşa 79
Zürcher 22, 24, 25, 29, 75, 211, 212,
226, 228, 233, 235, 236, 251, 252,
253, 297, 332, 341, 371, 375
Zürcher, Erik 24, 25, 228